

су се тако истакнуто борили за ослобођење и уједињење као овај Хрват“ (200–201).

Истовремено је ауторово излагање о Југословенском народном покрету Збор превише упрошћено и базирано на старијој (у извесној мери превазиђеној) литератури. Аутор посматра Збор као „шизофрен“ покрет који није могао да дефинише да ли је српски или југословенски. Збор је „константно истицао своје југословенско одређење, истовремено глорификујући српске ратове за ослобођење и уједињење као и примат Српске православне цркве (СПЦ)“ (231). Даље наводи да је управо овакав однос према СПЦ чинио да страначко југословенство личи на „криптосрпство“ (231). Сматрамо да је нужно указати на мањкавости овакве интерпретације. Наиме, иако је неспорно да су везе између СПЦ и Збора биле много дубље него између Збора и Католичке цркве, то није значило да је Димитрије Љотић икада заговарао „примат“ СПЦ. Његово писање о међуконфесионалним односима никада није рефлектовало тај став, а сам је провео преко двадесет година у браку са Хрватицом и католикињом која није прешла у православље. Такође, везама са СПЦ се не може објаснити чињеница да је Збор био „криптосрпски“ у очима Хрвата, када су ту стигму носили и сви други, ма колико секуларистички, интегрално југословенски покрети.

У сваком случају, и поред поменутих недостатака, студија *Yugoslavia in the Shadow of War* представља допринос истраживању феномена паравојног насиља, као и функционисања ветеранских и патриотских организација у Европи након Првог светског рата.

Растко ЛОМПАР

Đorđe Mihovilović. *Jasenovac 1945.–1947. Fotomonografija*.
Jasenovac: Javna ustanova Spomen-područja Jasenovac, 2016.

Аутор књиге *Jasenovac 1945.–1947. Fotomonografija* је Ђорђе Миховиловић, виши кустос Меморијалног музеја Јавне установе Спомен подручје Јасеновац. Фотографијама је показао право стање на терену логора од 1945. до 1947. године и тиме доказао манипулације тврдњама о некаквом послератном комунистичком логору у Јасеновцу.

На почетку књиге (стр. 5–10) налазе се прикази/рецензије. После на више места проблематичног, пристрасног, политико-лошког, па и идеолошког тумачења неких догађаја на Балканском полуострву и у свету др Андриане Бенчић, следи крајње професионалан приказ/рецензија књиге из пера Наташе Матаушић.

У књизи је аутор објавио 769 фотографија. Фотографије су снимљене од 1945. до 1947. године. Неке од њих су овде први пут објављене. Фотографије су распоређене у четири тематске целине које обухватају: 1. логор II Брочице; 2. логор III Циглана; 3. место Јасеновац; 4. Подручје логора Стара Градишка. За сваку фотографију, или када је то ситуација налагала за групу фотографија, аутор је дао пропратне коментаре и податке везане за место, објекат или догађај. Дао је податке и о фотографима који су снимали послератни логор и о институцијама у којима су снимљене фотографије похрањене.

Према наводима Наташе Матаушић, „фотографије чине посебну вриједност ове књиге јер свједоче о стању и изгледу усташких логора Јасеновац и Стара Градишка какав су затекле партизанске јединице након повлачења усташа у травњу, односно свибњу 1945. године, ексхумацијама жртава логора Стара Градишка и послјератној тихој разградњи објеката усташког логора Јасеновац“. Аутор је успео да фотографијама, као доказима, ефикасно неутралише тврдње све гласнијих појединаца који оживљавају тезу постављену у другој половини 90-их година XX века да је постојао наводно комунистички логор од 1945. до 1951. године на простору Јасеновца, а који је био у функцији масовног убијања лица хрватске националности и лица која су била припадници поражених војних јединица. Књига је управо одговор на њихове неутемељене и субјективне тврдње, јер фотографије показују да на том месту није било услова за постојање комунистичког логора, о чему сведочи порушеност објеката приказаних на њима. Књига је изузетно драгоцен, јер је задала озбиљан ударац онима који заступају овакве неутемељене тврдње.

Бојан ЂОКИЋ